

ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ-ПРИРОДНИЧНИКА ЩОДО ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ

Гришко В.Я. (с. Щербані, Полтавська обл., Україна)

Пискун В.М. (с. Степне, Полтавська обл.)

Чайка Н.В. (с. Пальчики, Полтавська обл., Україна)

Новий етап у розвитку шкільної освіти пов'язаний з упровадженням компетентнісного підходу до формування змісту та організації навчального процесу. У Державному стандарті базової і повної загальної середньої освіти зазначається, що «компетентність – набута в процесі навчання інтегрована здатність учня, що складається зі знань, умінь, досвіду, цінностей і ставлення, що можуть цілісно реалізуватися на практиці» [1].

Девізом компетентнісно орієнтованого навчання, по праву, можна вважати вислів Сенеки: «Не для школи, а для життя вчимося», бо саме компетентності є тими інструментами, які допоможуть досягти життєвого успіху кожній людині, незалежно від статі, віку, професії, місця проживання.

На розвиток компетентностей учнів впливають зовнішні та внутрішні умови. Внутрішні умови стосуються особистості учня (його потреби, інтереси, життєві цілі тощо) [3]. Наприклад, потреба спілкування, що є найголовнішою у підлітковому віці, може каталізувати розвиток таких ключових компетентностей як, спілкування державною та іноземними мовами, соціальна та громадська компетентності; прагнення бути популярним – інформаційно-цифрову компетентність, обізнаність та самовираження у сфері культури; прагнення до незалежності та самостійності – уміння вчитися впродовж життя, ініціативність і підприємництво.

До зовнішніх умов належать різні види педагогічної діяльності, що мають місце у компетентнісно орієнтованому освітньому процесі.

Розглянемо діяльність вчителя хімії та біології щодо формування деяких ключових компетентностей.

Спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами найкраще формується при використанні на уроках хімії та біології групової навчальної діяльності учнів [5]. Вчитель формує цю компетентність забезпечуючи розвиток монологічного мовлення учнів через проведення усного опитування; забезпечуючи розвиток діалогового мовлення через проведення бесід, дидактичних ігор; забезпечуючи розвиток культури мовлення через дотримання норм сучасної літературної мови та вимог нової хімічної номенклатури та вивчення біологічних термінів та понять.

Володіння інформаційно-цифровою компетентністю формується у процесі заохочення учнів до отримання інформації з різних джерел (мережа Інтернет, довідники, енциклопедії та ін.); залучення школярів до використання інформаційних технологій – використання віртуальних хімічних та біологічних лабораторій; розвиток умінь учнів узагальнювати інформацію через складання алгоритмів розв'язування хімічних та біологічних задач, проведення експерименту, виконання схем рівнянь реакцій, ланцюгів перетворень, створення власних інформаційних продуктів з природничої тематики.

Математичну компетентність розвиває розв'язування розрахункових задач з хімії та біології.

Основою *уміння вчитися впродовж життя* є власний досвід навчання хімії та біології, освоєння як теоретичного змісту цих наук, так і експериментального [2]. Вчитель має спрямовувати самоосвіту учнів: спонукати до роботи з підручником, довідниками, додатковими джерелами інформації; навчити організовувати пізнавальну діяльність згідно із поставленими завданнями: планувати, добирати потрібні засоби, доводити роботу до завершення, оцінювати результат. Найкращим чином уміння вчитися впродовж життя формується під час роботи над навчальними проектами з хімії та біології та дослідницькими роботами МАН.

Ініціативність і підприємливість учнів тісно пов'язані з умінням учитися, визначати мету і досягати її, при цьому не обмежуватись власною особою, а встановлювати контакти з партнерами, розробляти як одноосібні, так і колективні плани, приймати рішення і відповідати за них [4]. Ці риси виявляються під час групової навчальної та експериментальної роботи, тому вчитель повинен залучати дітей до виконання групових проектів.

Соціальна та громадська компетентності виявляється в широкому колі людей, залучених до співпраці над спільними завданнями. Створення проблемних ситуацій, розв'язання завдань різних рівнів складності, організація групової діяльності учнів, використання життєвих ситуацій пов'язаних з властивостями та використанням речовин, біологічними явищами, – основні види діяльності вчителя, що допомагають формувати соціальну та громадську компетентності на уроках хімії та біології.

Формування *обізнаність та самовираження у сфері культури* як ключової компетентності, стосується розкриття значення наук хімії та біології як складників загальної культури людства нарівні з іншими науками, мистецтвом, літературою [4]. Вчитель забезпечує формування цієї компетентності використовуючи в процесі викладання хімії та біології віршів, приказок, уривків з творів художньої літератури для ілюстрації конкретних хімічних та біологічних явищ; використовуючи історичну інформацію стосовно розвитку хімічної та біологічної науки, діяльності видатних вчених-натуралістів, відкриття хімічних речовин та біологічних об'єктів; висвітлюючи значення наукових відкриттів в галузі хімії та біології для розвитку цивілізації.

На формування *екологічної грамотності і здорового способу життя* зорієнтовано зміст практично всіх розділів програми хімії та біології. Діяльність вчителя: висвітлення ролі хімічної промисловості у сучасному стані навколишнього середовища; залучення учнів до реалізації екологічних проектів; висвітлення ролі сучасної біологічної та хімічної науки у розв'язанні екологічних проблем; формування здорового способу життя під час вивчення хімії та біології.

Основні компетентності у природничих науках і технологіях забезпечуються дотриманням принципів наступності й міжпредметних зв'язків курсів всіх природничих наук, тому її неможливо оминати в методиці навчання.

У підсумку хочемо сказати, що для розвитку компетентностей слід створити для учнів комфортне середовище навчання, в якому учень задовольняє потреби, відчувається успішним, інтелектуально спроможним, має можливість самовираження. Це можливо лише при умові використання вчителем різноманітних педагогічних прийомів і методів навчання. Що різноманітнішою є навчальна діяльність, то більшою розвивальною функцією наповнюється учіння.

Список використаних джерел:

1. Життєва компетентність особистості: Наук.-метод. посібн. / За ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Нансен. – К., 2003.
2. Комар О. Навчання школярів за інтерактивними методами // Рідна школа. – 2006. – №5. – С. 57–60.
3. Кучер Л.А. Розвиток життєвих компетентностей на уроках біології. – Тернопіль-Харків: Ранок, 2010. – 160 с.
4. Нова українська школа [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посіб. / О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. – Київ, 2004. – 192 с.